

Порака по повод Светскиот ден на Театарот 27 март 2020

Театарот како светилиште - Шахид Надим (драмски автор, новинар)

За мене е голема чест да ја пишувам пораката за Светскиот ден на Театарот за 2020 година. Прекрасно е чувството, но во исто време е возбудлива помислата дека Пакистанскиот театар и Пакистан воопшто ИТИ го препознал како влијателен и репрезентативен светски театарски корпус на нашето време. Оваа почест е исто така и почит кон Мадиха Гаухар (1), икона и основач на Аџока театарот (2), и моја животна партнерка која почина пред две години. Тимот Аџока помина долг, тежок пат, буквално од улица до театар. Но, сигурен сум дека е тоа приказна и на многу други театарски групи. Никогаш не одело лесно и глатко. Секогаш имало борба. Јас доаѓам од доминантно Муслиманска земја која што видела неколку воени диктатури, ужасни напади од религиозни екстремисти и три војни со соседна Индија, земја со која делиме илјадници години историја и наследство. Денес, се уште живееме во страв од експлозија на целосна војна со нашата соседна земја – близанак, дури и нуклеарна војна со оглед на тоа што сега и двете земји поседуваат нуклеарно оружје.

Ние понекогаш ќе речеме на шега: „лошите времиња се добро време за тетар“. Тука не недостигаат предизвици за соочување со нив, контрадикции за изложување и status quo за поткопување. Аџока, мојата театарска група и јас, одевме по тоа тенко јаже скоро 36 години се досега. И тоа навистина беше тенко јаже: да се одржува рамнотежата меѓу забавата и образованието, меѓу истражувањето и учењето од минатото и подготвувањето за иднината, помеѓу слободниот креативен израз и авантуристичката пресметка со авторитетите, помеѓу социјално критичните и капацитетните театри, помеѓу досегот кон масите и тоа да се биде авангарден. Некои би можеле да речат дека оној што прави театар мора да биде маѓесник, волшебник.

Во Пакистан постоеше јасна разлика помеѓу Светото и Профаното. За Профаното нема соба за религиско испрашување, додека за Светото нема можност за отворање на дебата за нови идеи. Всушност, конзервативниот естаблишмент ги сфаќаше уметноста и културата надвор од границите на нивните „свети игри.“ Така, полето за игра за изведувачките уметници беше како трка со препреки. Прво, тие мораа да ги потврдат своите акредитиви како добри Муслимани и послушни граѓани, и истовремено да се обидат да востановат дека танцот, музиката и театарот се „дозволени“ во Исламот. Како

последница на тоа, голем број на надгледувани Муслимани се двоумеја да ги прифатат изведбените уметности дури и како елементите на танц, а музика и театар се вградени во нивното секојдневие. И тогаш ние се засопнуваме на суб-културата, која има потенцијал да го донесе Светото и Профаното на иста сцена.

За време на военото владеење во Пакистан во осумдесеттите години, Аџока беше оформена од група млади уметници кои ја предизвикаа диктатурата низ социјален и политички храбар театар на несогласување. Тие сфатија дека нивните чувства, нивниот гнев, нивната болка беа толку извонредно изразени од Суфи поетот (3) кој живеел пред некои 300 години. Тоа беше прекрасниот Суфи поет Булех Шах (4). Аџока сфатија дека тој низ неговата поезија може да создаде политички експлозивни изјави предизвикувајќи ги корумпираните политички авторитети и фанатичниот верски естаблишмент. Авторитетите можеа да не забранат и да не прогонат нас, но не и почитуваниот и радикален, како и неговата поезија Суфи поет како што беше Булех Шах. Откривме дека неговиот живот беше драматичен и радикален како и неговата поезија која во животот му донела *фатви* и прогонства. Јас тогаш ја напишав „Булха“, пиеса за животот и борбата на Булех Шах. Булха, како што широките маси од Јужна Азија со љубов говореа за него беше од традиционалните Суфи поети кој бестрашно, низ својата поезија и практика ги предизвикувал империјалните авторитети и клерикалните демагози. Тие пишуваа на народен јазик и за аспирациите на масите. Преку танцот и музиката тие го најдоа вистинскиот начин за да постигнат директна поврзаност на Човекот со Бог, презриво пренебрегнувајќи ги експлоататорските верски посредници. Ги поразија родовите и класните поделби и на планетата гледаа со восхит, како на манифестација на Семоќноста. Уметничкиот совет на Лахоре го отфрли сценариото со објаснување дека тоа не е пиеса, туку дека е само биографија. Сепак, кога пиесата беше одиграна на алтернативен простор, Гете институтот и публиката видоа, разбраа и го проценија симболизмот на животот и позијата на народниот поет. Тие можеа потполно да се идентификуваат со неговиот живот и со времето и да го споредот со нивните животи и време.

Тој ден во 2001 година се роди нов вид на театар. Посветена музика Каували. (5)

Суфи *Дамал* танцот (6), и инспиративното рецитирање поезија, дури и медитативните *Зикир* пеења (7) станаа дел од пиесата. Една група на *Сиките* (8) кои беа во градот за да учествуваат на Пенџаб конференцијата и се качија на сцената за да ја видат претставата, на крајот ја освоија сцената прегрнувајќи ги и бакнувајќи ги актерите и плачејќи. Тие за првпат ја делеа сцената со Пенџабските Муслимани после поделбата на Индија (9) во 1947 година што резултираше со делење на Пенџаб на линии на заедници. Ним Булех Шах им беше драг како што им беше драг на Пенџабските Муслимани; заради Суфиските надминувања на верските поделби и поделбите на комуни.

После незаборавната премиера започна Индиската одисеја на Булех Шах. Започнувајќи со неверјатната турнеја низ Индискиот део на Пенџаб, „Булха“ беше изведена вдоль и попреку целата Индија, дури и во времето на најдлабоките тензии помеѓу двете земји и на места каде публиката не знаеше ни еден збор Пенџабски, но го сакаше секој миг од претставата. Додека вратите на политичкиот дијалог и дипломатијата се затвораа една по една, вратите на театарските сали и срцата на индијската публика остануваа широко отворени. За време на Аџока турнејата во Индискиот Пенџаб во 2004, после топлиот пречек на претставата пред огромниот број на рурална публика, еден стар човек му пријде на актерот кој ја играше улогата на големиот Суфи. Старецот го придружуваше младо момче. „Мојот внук е многу болен; ќе фрлите ли еден благослов врз него?“ Актерот малку се повлече назад и рече: „Бабаџи (10), јас не сум Булех Шах, јас сум само актер кој ја игра таа улога.“ Старецот почна да плаче и рече: „Те молам, благослови го мојот внук, јас знам дека тој ќе закрепне ако ти го сториш тоа.“ Ние му советувавме на актерот да ја исполни желбата на старецот. Актерот го благослови младото момче. Старецот беше задоволен. Пред да си замине, тој ги изговори следниве зборови: „Синко, ти не си актер, ти си реинкарнација на Булех Шах, негов *Аватар*.“ (11) Одеднаш пред нас се отвори цел еден нов концепт на актерска игра каде што актерот станува реинкарнација на ликот што тој или таа го портретира.

Во 18-годишната турнеја со „Булха“ ние забележавме слична реакција од очигледно непосветена публика, на која претставата не е само забава или стимулирано интелектуално искуство, туку духовна средба на разбранувани души. Всушност, актерот играјќи ја улогата на Суфи Мајсторот Булех Шах беше под толку длабоко влијание од искуството дека самиот тој постанува Суфи поет што оттогаш објави две поетски збирки. Кога претставата започна, играчите вклучени во продукцијата го споделија тоа, тие почувствуваа дека духот на Булех Шах е меѓу нив и изгледаше како претставата да беше подигната на едно повисоко рамниште. Еден Индиски научник, пишувајќи за претставата, на написот му даде наслов: „Кога театарот стана светилиште.“

Јас сум секуларна личност и мојот интерес за Суфизмот е воглавно од културна природа. Јас сум повеќе заинтересиран за изведбениот и уметнички аспект на Пенџабските Суфи поети, но мојата публика која можеби не е од екстремисти или фанатици, сепак би можеле да имаат искрени верски убедувања. Истражувањето на приказните како таа на Булех Шах, а ги има многу во сите култури, може да стане мост меѓу нас, театарските практичари и непознатата, но ентузијастичка публика. Заедно, можеме да ги откриеме духовните димензии на театарот и да изградиме мостови меѓу минатото и сегашноста водејќи се кон иднината која е судбина на сите заедници; верувачи или неверувачи, актери и старци и нивните внуци.

Причината зошто ја споделувам приказната на Булех Шах и нашето истражување на Суфи театарот е во тоа дека додека трае изведбата на сцената, ние сме понекогаш понесени од нашата филозофија на театарот, од нашата улога како предвесници на општествените промени и ние, правејќи го тоа, оставаме голем дел од народните маси зад нас. Во нашиот ангажман со предизвиците на сегашноста, ние се лишуваме себеси од можностите на подлабоко движење на духовното искуство кое може да ни го пружи театарот. Во денешниот свет, каде фанатизмот, омразата и насилството се повторно во пораст, народите се устремуваат против народите, верниците се борат со други верници и заедниците фрлаат голема омраза наспроти другите заедници... и во меѓувреме децата умираат од неухранетост, мајките за време на породувањата заради недостаток на навремена лекарска грижа, а идеологијата на омразата цвета. Нашата планета тоне се подлабоко и подлабоко во климатска и климакличка катастрофа и веќе може да се чуе топотот на коњите од Четворицата Јавачи на Апокалипсата. (12) Ние мораме да ја надополнуваме нашата духовна сила; мораме да се бориме против апатијата, летаргијата, песимизмот, лакомоста и непочитувањето на светот во којшто живееме, на Планетата на којашто живееме. Театарот има улога, благородна улога во витализирањето и мобилизирањето на хуманоста за да се подигне себеси од спуштањето кон бездната. Тоа може да ја подигне сцената, изведбениот простор во нешто свето.

Во Јужна Азија, уметниците со реверанс го допираат подот пред да застанат на неа, древна традиција кога духовното и културното беа испреплетени. Време е повторно да се собере симбиотичкиот однос помеѓу уметникот и публиката, минатото и иднината. Практицирањето на театарот може да биде свет чин и секако, актерите можат да станат *аватари* на улогите што ги играат. Театарот ја подигнува уметноста на актерската игра на повисоко духовно рамниште. Театарот го има тој потенцијал да стане светилиште и светилиште на изведбениот простор.

Референци:

1. *Мадиха Гохар* (1956-2018): театарски режисер, актерка, феминистка и основач на Аџока театарот, Магистер по театар на Royal Holloway College, Лондон и добитничка на Медалот за Различностите од Владата на Пакистан и Наградата Принц Клаус од Холандија;
2. *Аџока Театар*: основан во 1984 година. Зборот Аџока значи „Современ“ во Пенџаб. Неговиот репертоар вклучува пиеси на теми како што е религиската толеранција, мир, родово насилство, човечки права.
3. *Суфизам*: исламска мистичка традиција која бара за да ја пронајде вистината во божествената љубов низ директно, лично искуство со Бог, станува популарен заради неговата проповед за универзалното братство и заради опонирањето на

ригидното извршување на верските учења. Суфи поезијата, повеќето изречена низ музика го изразува мистичниот сојуз низ метафората на профаната љубов.

4. *Булех Шах* (1680 – 1757): влијателен Пенџаб Суфи поет којшто пишувал за комплексни филозофски теми со едноставен јазик, бил силен критичар на верското православие и на владетелската елита, бил екстерниран од градот Касур, обвинет за ерес и му бил одбиен погребот во градските гробишта. Популарен меѓу посветените и народните пејачи. Почитуван од различни верници.
5. *Каували*: Посветена Суфи поезија, презентирана од групи пејачи (Каували) оригинално изведувана во Суфи светилиштата ги поведува слушателите во состојба на екстаза.
6. *Дамал*: екстатичен танц во Суфи светилиштата обично придружен од тапан.
7. *Зикир*: посветено ритмичко пеење, речитативни молитви што достигнуваат духовно просветлување;
8. *Сики*: следбеници на Сик верата основана на Пенџаб во 15 век од Гуруто Нанак.
9. Муслиманската држава Пакистан била откината од Индија во 1947 година со невиден масакр и масовна миграција на населението;
10. *Бабаџи*: израз на почит кон постар човек;
11. *Аватар*: реинкарнација или манифестација на Земјата од божествениот учител, според Хинду културата;
12. *Четирите јавачи на апокалипсата* се опишани од Џон од Патмос во неговата Книга за Откровението, последната книга на новиот Тестамент. Во повеќето случаи, Четирите јавачи се гледаат како симболизирање на Освојувањето, Војната, Гладта и Смртта.

Превод на македонски јазик: Сашо Огненовски